

Vammaisfoorumi ry
Finnish disability forum
Handikappforum rf

Kannanotto

liikenne- ja viestintäministeri
Timo Harakka

Keskustelun pohjaksi 4.3.2020 klo 11.00

Keskeiset teemat

- Esteettömyysdirektiivin vastuuministeriö määriteltävä
- Valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa huomio erityisryhmiin
- Taksiliikennettä arvioitava myös vammaisten ihmisten näkökulmasta
- Huomio taksinkuljettajien osaamiseen ja kouluttautumiseen
- Valvonnan kohdistaminen erityisryhmien kuljetuksiin ja esteettömien ajoneuvojen turvavälineiden asettaminen määräaikaikatsastusten piiriin
- Vammaisen pysäköintilupa ja liikkumisesteisten pysäköintipaikat
- Junaliikenne
- Linja-autoliikenne
- Audiovisuaalisten palvelujen sääntely
- Saavutettavuusvaatimukset ja saavutettavuuden parantaminen

Vammaisfoorumi on 29 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö. Jäsenjärjestöjensä kautta se edustaa noin 227 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä. Vammaisfoorumi edustaa Suomen vammaisjärjestöjä kansallisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä, erityisesti Euroopan vammaisfoorumissa. Kotimainen vaikuttamistoiminta keskittyy vammaisten yhdenvertaisen osallistumisen turvaamiseen.

Esteettömyysdirektiivin vastuuministeriö määriteltävä

Vammaisfoorumi on huolestunut esteettömyysdirektiivin toimeenpanosta. Asia on ajankohtainen ja kiireellinen, sillä aikaa on vain hieman yli kaksi (2) vuotta.

Vastuuministeriö esteettömyysdirektiivin toimeenpanoon on sovittava ja työ on aloitettava. Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan sosiaali- ja terveysministeriö ei ole oikea taho tähän. Esteettömyysdirektiivi on laaja, joten

valtavirtaistaminen on välttämätöntä. Oikea vastuuministeriö on valtiovarainministeriö tai liikenne- ja viestintäministeriö.

Valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa huomio erityisryhmiin

Tuleva valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma tulee ohjaamaan Suomen liikennejärjestelmän ylläpitoa ja kehittämistä pitkälle tulevaisuuteen. Juuri lausunnolla olleessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa ei Vammaisfoorumin arvion mukaan ole otettu riittävästi huomioon yhdenvertaisuusnäkökohtia. Viranomaisen tulisi toimialallaan arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista esimerkiksi asioiden valmistelussa, päätöksenteossa, hallintotoiminnassa ja -tavoissa, johtamisessa, tulohajauksessa ja tulossopimuksissa, taloussuunnittelussa, strategisessa suunnittelussa ja tiedotuksessa. Vammaisfoorumi muistuttaa huomion kiinnittämisestä vammaisiin ihmisiin ja heidän yhdenvertaisiin arjen mahdollisuuksiin suhteessa vammattomiin ihmisiin.

Suomea sitova YK:n vammaissopimus (CRPD) sisältää olennaisia velvoitteita, joita prosessissa on huomioitava ja pyrittävä niiden täysimääräiseen toteuttamiseen. Näitä ovat esimerkiksi artikkelit 5 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, 9 Esteettömyys ja saavutettavuus, 19 Eläminen itsenäisesti ja osallisuus yhteisössä ja 20 Henkilökohtainen liikkuminen.

Taksiliikennettä arvioitava myös vammaisten ihmisten näkökulmasta

Taksipalvelujen arviomuistio oli lausuntokierroksella ja useat vammaisjärjestöt jättivät siitä omat lausuntonsa. Valitettavaa on, ettei arviomuistiossa ollut otettu huomioon julkisin varoin korvattavia lakisääteisiä kuljetuksia. Tämä on noin 40 % kaikesta taksiliikenteestä ja siten merkittävä osa. Kyseisiä kuljetuksia toteutetaan samalla kalustolla ja samojen kuljettajien toimesta kuin kenen tahansa kansalaisen tarvitsemaa taksipalvelua. Näin ollen vaikutus julkisen sektorin järjestämistä kuljetuksista on välitön suhteessa taksimarkkinoihin ja tilannetta ei voi arvioida ilman tämän markkinasektorin arviointia. Kattavan kokonaiskuvan saamiseksi tulee kaikkia kuljetuksia ja sääntelyn muutostarpeita tarkastella vielä kokonaisuutena.

Julkisin varoin rahoitettavien lakisääteisten taksipalvelujen käyttäjien asemaa on parannettava. Yhdenvertainen osallisuus ja osallistuminen yhteiskunnassa ei ole mahdollista ilman tarkoituksenmukaisesti ja vammaisten ihmisten tarpeisiin vastaavaa lakisääteistä taksipalvelua. Kyse ei ole vain sosiaali- ja terveystieteiden asiasta, vaan laajemmasta kysymyksestä.

Huomio taksinkuljettajien osaamiseen ja koulutautumiseen

Kuten useista selvityksistä on tullut ilmi, ovat keskeisinä yleisinä ongelmina taksinkuljettajien kielitaidon ja paikallistuntemuksen puute. Nämä ovat merkittäviä ongelmia ja ovat vaikuttaneet muun muassa taksipalvelujen

laatuun ja turvallisuuteen. Taksinkuljettajan kanssa on voitava kommunikoida sanallisesti ja on voitava luottaa, että hän osaa määränpään. Ongelma koskee sekä henkilöautojen että esteettömien autojen kuljettajia. On muistettava, että vain osa vammaisista ihmisistä tarvitsee esteettömän auton ja joillekin turvallisim on tavallinen henkilöauto.

Esteettömien taksien kuljettajilta vaaditaan teknistä osaamista, apuvälineiden oikeanlaista käyttöä sekä taitoja asiakkaiden kohtaamiseen. Pelkästään ajoneuvojen apuvälineiden oikea käyttö vaatii osaamista, joka liikennepalvelulain uudistamisen jälkeen on jäänyt riittävällä tavalla sääntelemättä.

Vammaisten ihmisten kohdalla on huomattava myös kuljettajan kyky kohdata asiakas sekä auttaa kuljetuspalvelutilanteessa. Tämä edellyttää hyvää fyysistä ja psyykkistä kykyä. Aiemmin invataksinkuljettajien terveydentilasta oli olemassa säännös, joka kumottiin liikennepalvelulain tullessa voimaan. Turvallisuuden kannalta merkitystä on myös taksinkuljettajien ajotavalla.

Vammaisfoorumi edellyttää, että kuljettajakoulutusta vahvistetaan. Lähtökohtana tulee olla koulutuksen pakollisuus. Tähän kuuluu myös lupien valvontamahdollisuuden varmistaminen. Mikäli koulutus olisi vapaaehtoista, koulutusvaatimusten toteutumista lisäksi merkittävästi, että ajolupavaatimukset tulisivat sopimusehdoiksi myös esimerkiksi julkisesti järjestettävien sote- ja kelakyytien julkisissa hankinnoissa. Näemme myös, että turvallisuuden seurannan mittareita ja palvelujen toimivuuden seuranta tulee kehittää.

Valvonnan kohdistaminen erityisryhmien kuljetuksiin ja esteettömien ajoneuvojen turvavälineiden asettaminen määräaikaikatsastusten piiriin

Taksipalveluiden turvallisuus vaihtelee asiakasryhmittäin. Esteettömiä autoja tarvitsevien vammaisten kohdalla siihen vaikuttavat kalusto, turvavälineet ja niiden käyttö sekä kuljettajan kyky toimia vastuullisesti, tunnistaa asiakkaan avun tarve ja vastata siihen.

On ilmennyt, että nykyinen Traficomien teettämä kenttävalvonta kohdistuu taksiasemille ja liikenneterminaaleille, jolloin valvonnan kohteena on lähes ainoastaan henkilöautokalustolla liikennöiviä toimijoita. Valvonta ei näin ollen kohdistu esteettömään kalustoon (invataksit). Valvonta ei myöskään kohdistu riittävässä määrin julkisiin varoin korvattaviin lakisääteisiin kuljetuksiin.

Ongelmallista on, etteivät esteettömien ajoneuvojen turvavälineet kuulu määräaikaikatsastusten piiriin. Esimerkiksi henkilönostinta ei tarkisteta käyttöönottotarkastuksen jälkeen. Vammaisfoorumi edellyttää kaikkien eri toimijoiden yhdenmukaista valvontaa ja esteettömien ajoneuvojen turvavälineiden ottamista määräaikaikatsastusten piiriin.

Vammaisen pysäköintilupa ja liikkumisesteisten pysäköintipaikat

Yleisillä alueilla liikkumisesteisten pysäköintipaikkojen määrä on vähentynyt kuntien ja kaupunkien ulkoistaessa pysäköintialueita ja pysäköinninvalvontaa. Näin ei saa tapahtua, sillä liikkumisesteisten pysäköintipaikkojen saatavuus on oleellinen osa liikunta- ja näkövammaisten ihmisten asiointia ja osallistumista. Pysäköinnistä päättää kiinteistön omistaja. Käytännöt ovat yksityisillä pysäköintialueilla vaihtelevia. Tilanne on mahdollista korjata esimerkiksi siten, että vähintäänkin julkisten palveluiden kohdalla sovitaan erikseen liikkumisesteisten pysäköinnin olevan maksutonta ja ilman aikarajoitusta. Invalidiliiton selvityksessä 2/2020 tulee esiin, että erityisesti julkisen terveydenhuollon pysäköinti on laajasti toteutettu yksityisillä pysäköintialueilla.

Yksityisten pysäköintipaikkojen laaja levinneisyys rajoittaa vammaisten ihmisten mahdollisuuksia myös asioinneissa sekä kulttuuri- ja liikuntatapahtumiin osallistumista. Kyse on yhdenvertaisten asiointi- ja osallistumismahdollisuuksien edistämisestä, johon myös YK:n vammaissopimus velvoittaa.

Vammaisfoorumin huolena on, että vammaisen pysäköintiluvan merkitys katoaa nykyisen käytännön jatkuessa. Tämän vuoksi se esittää, että tieliikennelain muutosten yhteydessä toteutetaan laajennus siten, että vammaisen pysäköintiluvalla tapahtuva pysäköinti on maksutonta ja ilman aikarajoitusta tapahtuvaa myös yksityisillä pysäköintialueilla. Lain muutosta tukee yhdenvertaisuuslain 9 §:n mukainen positiivinen erityiskohtelu vammaisille ihmisille.

Junaliikenne

Junaliikenteen suosio on kasvanut kautta linjan. Liikuntavammaisille juna on monesti ainoa esteetön julkisen liikenteen vaihtoehto ja myös vammaiset matkustajat haluavat suosia ympäristöystävällistä liikkumismuotoa. Junamatkustamisen suosion kasvu on vaikeuttanut pyörätuolipaikkojen saatavuutta. Vammaisjärjestöt tekevät säännöllisesti yhteistyötä VR:n kanssa. Tästä huolimatta on kalusto-ongelmia esimerkiksi pyörätuolipaikkojen liian vähäisen lukumäärän osalta. Useissa pitkän matkan junissa voi olla ainoastaan kaksi pyörätuolipaikkaa, jotka tulisi jakaa kanssamatkustajien matkalaukkujen ja erityisesti lastenvaunujen kanssa. VR ei ole ollut halukas arvioimaan EU säädösten ulkopuolella mahdollisten pyörätuolien kiinnityspisteiden lisäämistä junavaunuihin. Erityinen ongelma on nimenomaan kaukojunien kohdalla.

Asia olisi ratkaistavissa poistamalla palveluvaunuista tavallisia penkkirivejä tai lisäämällä palveluvaunuja eri junareiteillä. Käytännössä tämä tarkoittaa joillain reiteillä kahden palveluvaunun käyttämistä samassa junassa ja joillain reiteillä palveluvaunun lisäämistä junaan, koska sitä ei tällä hetkellä ole.

Ravintolavaunut ovat pyörätuolia käyttäville esteellisiä. Tosiasiassa ravintolavaunun palvelujen käyttäminen on kiinni siitä, saako apua konduktööriltä tai joissain tilanteissa kanssamatkustajilta.

Linja-autoliikenne

Linja-autoliikenteessä tulee olla esteettömiä autoja tai autoja, joihin pääsee apuvälineiden kanssa. Niiden tulee liikennöidä kattavasti eri puolilla Suomea. Hyvä esimerkki tästä on ollut Onnibus.com, joka on esteetön, kun taas Onnibus.flex ei ole esteetön. Myös esteettömien linja-autopysäkkien määrää tulisi lisätä osana liikennesuunnittelua.

Audiovisuaalisten palvelujen sääntely

Alkuvuodesta 2020 päättyi lausuntokierros luonnoksesta hallituksen esitykseksi, jolla muutettaisiin sähköisen viestinnän palveluista annettua lakia ja eräitä siihen liittyviä lakeja. Esityksessä ehdotetaan ääni- ja tekstityspalvelun laajentamista myös tilausohjelmajpalveluiden ohjelmistoihin, joissa ääni- ja tekstityspalvelun osuuden tulee olla 30 %. Vammaisfoorumi pitää prosenttiosuutta alhaisena, kun otetaan huomioon, että television katselu internetin kautta on yleistynyt voimakkaasti eri päätelaitteilla. Vammaisfoorumi esittää lähtökohdaksi tilausohjelmajpalveluiden ääni- ja tekstityspalvelun osuudelle 50 %: a.

Käytännössä velvoite koskee erilaisia suoratoistopalveluja. Näiden palvelujen saavutettavuutta on selvitetty Traficomien tilauksesta vuonna 2019. Saavutettavuustestauksen kohteena olivat YLE Areena, MTV, Nelonen Ruutu ja AlfaTV. Suoratoistopalveluista testattiin saavutettavuuspalvelut kuten kotimaisten ohjelmien tekstitysten saatavuus tai ruudunlukuohjelmien toimivuus. Saavutettavuuspalvelut testattiin eri päätelaitetyypeillä: työpöytäselaimet, mobiililaitteiden sovellukset, älytelevisiot ja mediatoistimet. Testauksen perusteella todettiin, että kaikkien palveluiden saavutettavuudessa on paljon parannettavaa. Erityisesti näkövammaisten tarvitsemat palvelut toimivat vain osittain tai eivät lainkaan.

Lisäksi Vammaisfoorumi esittää, että julkisen palvelun kotimaiseen elokuva- ja draamaohjelmistoon olisi liitettävä kuvailutulkkauspalvelu (audio description). Tämä velvoite edistäisi näkövammaisten mahdollisuuksia päästä osallisiksi elokuvista yhdenvertaisesti muiden väestöryhmien kanssa. Suomen Elokuvasäätiön tuella tuotettuihin kotimaisiin elokuviin tehdään lähtökohtaisesti jo kuvailutulkkaus, mutta valitettavaa on ollut, ettei kuvailutulkkaus aina ole ollut saatavilla elokuvan tv-esityksessä.

Vammaisfoorumin jäsenjärjestö Näkövammaisten liitto ry on käynyt pitkään neuvotteluja Yleisradion kanssa ääni- ja tekstityspalvelun saamiseksi suomen- ja ruotsinkielisten ohjelmien vieraskielisiin osuuksiin, erityisesti uutis- ja

ajankohtaisohjelmiin. hallituksen esityksen luonnoksessa liikenne- ja viestintäministeriölle esitetään määräysvaltaa päättää ne useita eri väestöryhmiä palvelevat ohjelmistot, joihin ääni- ja tekstityspalvelu on liitettävä. Tämä on tärkeä esitys, jota liikenne- ja viestintäministeriön tulee myös käyttää.

Saavutettavuusvaatimukset ja saavutettavuuden parantaminen

Esteettömyysdirektiivi laajentaa merkittävästi verkkosivustoja ja mobiilisovelluksia koskevien saavutettavuusvaatimusten soveltamisalaa. Esteettömyysdirektiivin kansallisessa valmistelussa digipalvelulaissa säädetyt menettelyt saavutettavuuden valvonnassa ja edistämisessä tulee laajentaa koskemaan myös esteettömyysdirektiivin soveltamisalaan kuuluvia digitaalisia palveluita, joita ovat esimerkiksi henkilöliikennepalvelut, sähkökirjat ja verkkokaupan palvelut.

Lisätietoja

Vammaisfoorumin puheenjohtaja Sari Kokko 050 401 5802, sari.kokko@nkl.fi